

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuira, 081 544 89 10, redacziun@fmr.ch

«In zichelin l’assistent da mia dunna.»

Nua van ils regents grischuns Parolini, Cavigelli e cumpagnia en vacanzas uonn? E tge fan els là?

Pagina 2

La suprastanta nunenconuschenta

Blers abitants da Breil n’enconuschan strusch la nova suprastanta Maria Luisa Middea.

Pagina 3

— FMR FUNDAZIUN
| MEDIAS
RUMANTSCHAS

 südostschweiz

ENGIADINA

Ün nouv parc da suas a Sur En

Avant ün on ha desdrüt ün orcan il parc da suas a Sur En da Sent. Ingio chi d’eiran ils percuors es restà ün clerai cun var 50 fin 60 bös-chs cupichats. Lönch nu d’eira cler schi dà in avegnir insomma darcheu ün tal parc in Engiadina Bassa. *Grant Thomas Fleischer*, chi vaiva fingià fabricchè il vegl parc, ha però surtut l’iniziativa. El ha tscherchè ün nouv lö ed ha organisà ils permiss necessaris pro’ls differents uffizis. Sün agen cuost e cun agüd da rampchaders d’industria es el uossa vi da las lavurs da construcziun pel nouv parc da suas. Quel as rechatta eir darcheu a Sur En, però var 300 meters davent dal lö vegl. (fmr/an)

Pagina 7

SURSELVA

Ina mesa hectara coven a Castrisch

Sigl èr schurmegiau creschan 5000 plontinas

FOTO AUGUSTIN BEELI

Ella Foppa tschontsch’ins dil coven, en tschellas regiuns dalla Surselva eis ei il coniv. Igl ei il medem plaid per ina plonta da cultura che ha accompignau ils carstgauns duront tschentanners. Coven plantav’ins per producir textilas. Oz ha il coven piars sia muntada culturala ed ei avanzada sco plonta da cult pervia da sias substanzas THC ni CBD. Il tetrahydrocannabinol ella flura dalla caglia feminina ei narcotisons e psicoactivs. Tschel perencunter, il cannabidiol, ei negina droga, ha denton effect positiv per la sanadad dil carstgaun. A Castrisch han treis giuvens interprendiders plantau 5000 plontas da coven nizzeivel. Ensem cul pur *Thomas Castelberg* produceschan els coven per far tincturas, textilas, products cosmetics e per animals. La plonta masculina producescha ils sems-coven ch’ins drova sco vivonda. Encunter enguladetschs han ils cultivaders stuiu metter en claus e serrar giu gl’èr d’ina mesa hectara dado Castrisch (fmr/abc)

Pagina 3

GRISCHUN

Tematisar il fil da la vita

Scrìver l’istorgia da l’atgna vita, quella dad ina organisaziun ni da l’agen vitg. L’Archiv da cultura da las dunnas intimescha da nudar quellas istorgias per la proxima generaziun. E l’archiv sustegna talas stentas actualmain cun in curs da scrìver biografias. Avant corona han ils curs chattà in ferm resun e mumentan senta la manadra da l’archiv *Silke Margherita Redolfi* resalvas da sa scuntrar e sa participar a curs. Perquai è ella sa decidida da porcher il sustegn da scrìver era online. Participantas e participants na vegnan betg mo instruids cun teoria da scrìver, la lavur vegn accompagnada e discutada. (fmr/ac)

Pagina 2

Plans incumpatibels

Tgi che planisescha midadas da bajetgs pli gronds a Riom u Mulegns ha da quintar cun opposiziun. Origen e ses intendant Giovanni Netzer fan tut il pussaivel per mantegnair il maletg istoric dals vitgs sursets. Quella fervenza disturba singuls purs.

PIA PLAZ/FMR

Riom e Mulegns èn en mauns dal festival cultural Origen. Quai han er dus purs stuì percorscher cura ch’els han cumenzà a planisar agens projects. Pli spert ch’i dat projects che pertutgan il maletg dal vitg, saja quai Riom u Mulegns, intervegn Origen entras *Giovanni Netzer*. Quel sa dostà però cunter la pretaisa che Origen ageschia sco cabinet fantom sper

las autoritads communalas. «Nus tschertgain il discurs cun la glieud ed empruvain da sensibilisar ella per il tema da la structura d’in vitg e tschertgain soluziuns a lunga vista», di Giovanni Netzer. Per cas che in project, sco l’exempel concret a Mulegns cuntrafa a la visiun d’Origen, vegn er fatg adiever da la pussaivladad da recurs. A Mulegns ha Origen uschia bloccà che ina stalla vegn stgarpada giu. Per ils possessurs da la stalla decaden-

ta, *Ursula e Giatgen Jegher*, è quella in privel per la segirtad da passagi. Per Origen cumplettescha la stalla il maletg istoric dal vitg. Malgrà la discussiun tranter Origen ed ils possessurs n’han ins betg pudì chattar ina soluziun. Ina autra soluziun avess er gì gugent il pur *Giatgen Poltera* da Riom. El vuless bajegiar ina nova stalla. A la tschertga dad in meglier lieu, ha el stuì sa suttametter al recurs da la protecziun da la patria.

A las discussiuns precedentas era er sa participà Giovanni Netzer. Riom e Mulegns mussan che Origen ha ina gronda influenza en dumondas da bajegiar. Proximamain vegn però Origen a stuair far la dumonda da bajegiar. Per pudair construir la tur alva a Mulegns, il pli nov coup da Giovanni Netzer, dovra el ina midada da la zona. Quella decisiun è en ils mauns dals votants e da las votantas dal Surses.

Pagina 8

«Ben ed jeu essan scappai d’in catschadur!»

Ord «La catscha», cun quest text ha Gioanna Buchli da Sagogn gudagnà la Plima d’aur 2021 en sia categoria – pagina 12

La galaxia el focus dils students

Las scolaras ed ils scholars dalla tschunavla classa dil gimnasi dalla claustra a Mustér ein sefatschentai digl art. Lur lavurs ein stadas sut il motto «galaxia». Il resultat dil project che ha cuzzau rodund treis meins ein diesch lavurs ferg differentas. Aschia in univers cun planets ellas pli differentas colurs, ina preit cun tocca da discs cumpacts cul tetel «Reflexiun digl esser» ni era lavurs abstractas. Ensem cul magister *Gianin Conrad* ein las lavurs vegnidas discussiunadas e giudicadas per la valetaziun finala. La finamira dil scolast cun quei project: «Surprender responsabladad per in project naven dall’idea entochen la realisaziun.» (fmr/hh)

Pagina 5

Kim Deragisch, Silvana Wieland e Sarai Verdú (da sen.) cul scolast Gianin Conrad el cantun cun lur lavur. La lavur porta il tetel «Reflexiun digl esser».

FOTOS HANS HUONDER

Art al gimnasi tenor il motto «galaxia»

Ensemen cun lur magister Gianin Conrad ei la tschunavla classa dil gimnasi dalla claustra da Mustér stada creativa. Il resultat ein las pli differentas lavurs, tuttas en in connex culla «galaxia». Il project ei staus singulars e duei vegnir cuntinuaus igl onn vegnent.

HANS HUONDER/FMR

Il gimnasi dalla claustra a Mustér ei bein enconuschents per sia formaziun generala profunda da giuvenils, mo era pervia dalla musica ed il cant. Ina ga ni l’altra han gimnasiastas e gimnasiasts da Mustér era fatg furore el sport, mo davart igl art ell’instrucziun han ins udiu relativamein pauc. Quei savess semidar ils proxims onns. Il scolast dalla formaziun creativa, *Gianin Conrad*, ha involviu la tschunavla classa uonn en ina lavur d’art: «Las 19 scholaras e scolars han saviu eleger sezs il tema, nus havein luvrau communablamein vid il concept da lur ideas e la fin finala era giudicau ensemen ils products finals.» Ad el seigi ei stau clar naven dall’enschatta che buca tuts seigien fascinaì ed interessai vid igl art: «Cun quella lavur hai jeu era vuliu che las scholaras ed ils scholars sorprendien responsabladad per quei ch’els fan e lavurien sur sesez. Igl avegnir vegnan els a stuer far quei en differentes secturs dalla vera. Igl ei impurtont ch’ins sefatschenti d’in project naven dall’idea entochen la realisaziun.»

Dall’idea al concept e la realisaziun

Il motto da lur lavurs ha giu da star en in connex cugl areal dalla scola. La proposta dallas gimnasiastas e dils gimnasiasts ei la fin finala curdada sil tema «galaxia». En teams ni en in cass era persuls han els allura luvrau rodund treis meins – secapescha sulettamein durent l’instrucziun dalla formaziun creativa – vid lur projects. Avon che far quei ei scadin project vegnius discussiunaus cul magister, leutier ei vegniu scaffiu per mintgin in concept. Las lavurs finidas ein allura vegnidas exponidas en scola durent entgins dis. «Aschia han ils scolasts e tuts conscolars saviu ammirar e giudicar ellas. Ils resuns ein stai per gronda part positivs e dalla quarta classa ei gia vegniu il giavisch da medemamein saver far in

tal project igl onn da scola vegnent», di Gianin Conrad. Alla fin dil project ein las lavurs vegnidas giudicadas dalla classa sco dil scolast. Ordlungier ei lu sedada la valetaziun finala da quellas. «Ord mia vesta eis ei era stau impurtont che la classa sefatschenti la fin finala da tuttas lavurs. Ina tala discussiun ei fetg impurtonta», puntuescha Gianin Conrad. Las lavurs ein dil reminent vegnidas fatgas cun fetg pigns cuosts da material.

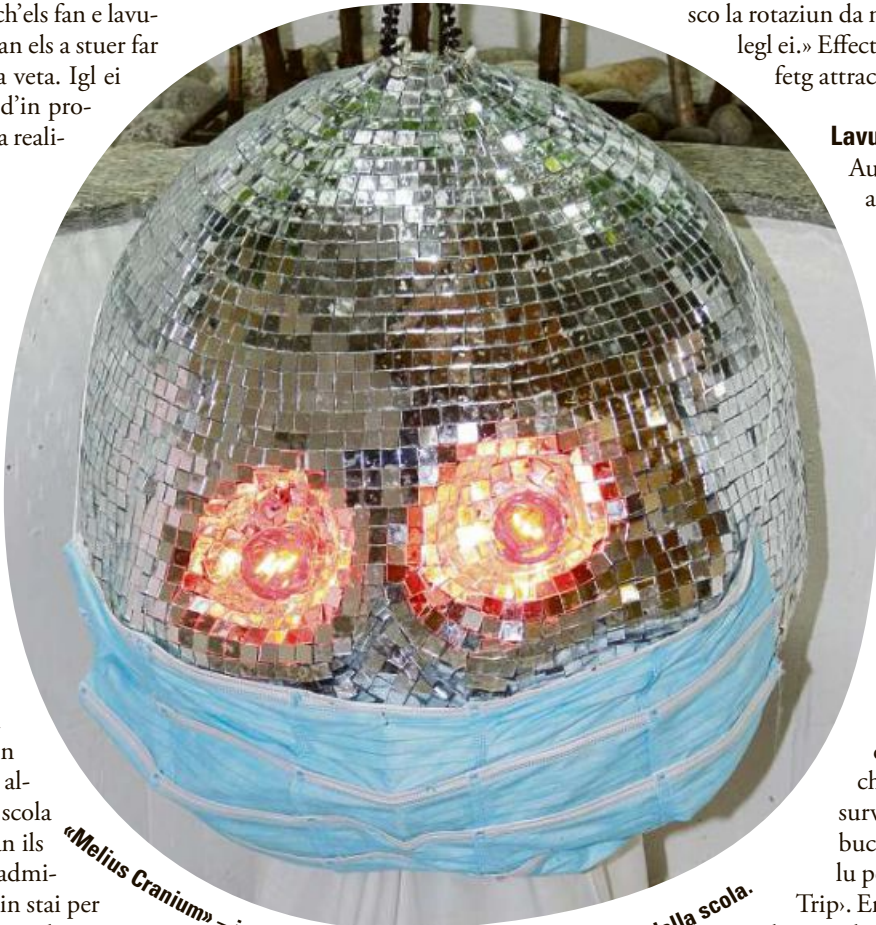
La «galaxia» ord vesta dils scolars

Las diesch lavurs savessen buca esser pli variontas e lubeschan dabia spazi d’interpretaziun. Aschia per exempel quella da *Kim Deragisch*, *Sarai Verdú* e *Silvana Wieland*. Las treis gimnasiastas han rimnau discs cumpacts, tagliau quels en tocca e taccau quella

el cantun dalla scala ell’alzada sisum dalla scola. Essend ch’il cantun ei rodunds sedat aschia in effect tut special ed en cumbinaziun cull’illuminaziun montada sepresenta la lavur ord differenta glich sequent la posiziun dil contemplader. «El center da nossa lavur stat la glich. Las reflexiuns cun differentas colurs duein porscher variaziun als conscolars e scolasts el mintgadi da scola stregn e magari lungurus», commenteschan las treis scholaras lur lavur. Ella sa vegnir interpretada sco tschiel plein steilas ni in’explosiun cun nundumbreivla tocca. In’altra lavur che regorda concretamein vid la «galaxia» ei quella da *Vica Jacomet* ed *Elli Garoes*. Ella porta il tetel «la via ensiviars». En lur concept scrivan ellas: «La via ensiviars san ins interpretar differentamein: Il viadi all’arrivada, la matura, il senn dalla veta ni era Diu. Il viadi e l’arrivada ein denton buca per tuts il medem, aschia sco la rotaziun da mintga planet entuorn il sulegl ei.» Effects cun glich fan quella lavur fetg attractiva.

Lavurs fetg differentas

Autras lavurs ein da tempra abstracta, ina ei denton era pil gust dil magun: Ils «Space Cookies» da *Marco Broger* e *Vincent Felder*. «Quels cookies cuntegnan normalmein cannabis», scrivan ils dus scolars en lur concept. Il cannabis ei vegnius remplazzaus dad els dus cun auters mieds, adattai persuerter sco per exempel tschugalata alva cun colurs da vivonda ni verduras e fretgs. Quels cookies ein allura vegni reparti dapertut en scola: «Ins sa gie buca co drogas gustan ni tgei effect ch’ellas han sin nus. U ch’ins survegn in cookie che gusta ni buca. In cun schliet gust savess lu per exempel esser per in «Bad Trip». Era ein ils loghens d’ina muntada speciala, la stanza dils scolasts per exempel per autoritad.»

«Melius Cranium» – ina lavur ch’ei vegnida exponida all’entrada dalla scola.

GLION

S’annunziar pil «Ilanzer Sommer»

Dapi l’entschatta zercladur ein ils detagls enconuschents digl emprem «Ilanzer Sommer» 2021. Sco quei ch’il comite d’organisaziun communichescha, ei il simposi dils 12 tochen ils 14 d’uost ellas localitads dalla Casa Sentupada dalla claustra da Glion. Igl ei in’occurrenza naziunala che sededichescha alla cultura da pasch. Participontas e participonts s’approfundan durent quels treis gis ella cultura dalla pasch en treis secturs, numnadamein en vischnauncas, scolas e tier las medias. Tier tuts treis secturs dat ei ateliers cun persunas competentas e da renum che refereschon e meinan discuors. Nua che carstgauns vivan e lavuran ensemen dat ei conflicts. Quei sa ei dar en vischnauncas e radunonzas, denter vischins, en in quartier, nua che glieud da differentas culturas duess tgirar ina buna convivenza. Buca adina sempel. Il sectur «vischnauncas» dat impuls da tgirar la cultura dalla pasch. La part dalla scola pren sut la marella las scolars. Participontas e participonts san brattar experientschas e discutir da metodos co ins savess evitar polarisaziuns ed in clima freid. Il tierz sectur dalla «stad da Glion» sededichescha alla cultura da discussiun tier emissiuns da televisiun e tier las medias. Gest en ina emissiun sco la «Arena» digl emittur SRF escaleschan adina puspèi conflicts denter las diversas partidas. In forum da pasch vul buca gidar d’evitar conflicts, denton da tgirar quels el senn d’in dialog constructiv. La «stad da Glion» entscheiva gia ils 8 d’uost cun in’occurrenza introductiva. Durent gl’entir simposi dat ei in vast program accumpignont. Dapli informaziuns dat la pagina d’internet www.ilanzersommer.ch (fmr/abc)

La pacifista *Lea Suter* presidescha l’organisaziun-purtadra digl «Ilanzer Sommer».

FOTO AUGUSTIN BEELI

VUORZ

Batten dad in disc cumpact

Accumpignada dil ghittarist *Gian Andrea Courtin* presenta *Ann Nielsen* la sonda proxima sia nova disc cumpact. Il niev album «floodflower» ed ulteriuras novas canzuns enrihidadas cun elements da blues, soul e jazz ein part dil concert. In concert che porscha era entginas surprisas, sco quei Cultura Vuorz scriva en ina communicaziun. Il concert cun batten dal disc cumpact ella baselgia da Vuorz sonda ils 10 da fenadur entscheiva allas 20.15. (fmr/ac)

Ann Nielsen ha ediu siu emprem album cul tetel «Floodflower».

FOTO SUSI ROTHMUND

PARDOMAT

La via sto vegnir serrada pervia da lavurs

Pervia da lavurs da renovaziun vid il passadi dalla Viafier retica sto la via da Pardomat vegnir serrada sil tschancun dalla punt da Russein entochen Madernal. Quei ei il cass da mesjamna, ils 14 da fenadur 2021 allas 08.00 entochen gievgia, ils 15 da fenadur 2021 allas 16.00. Sco quei che la partiziun dalla tecnica da traffic dalla Polizia cantunala dil Grischun communichescha, ei tut il traffic, era buca motorisau, pertuccaus da quella mesira. Per vehichels cun ina peisa maximala d’entochen 28 tonnas eis ei pusseivel da sviar sur Sumvitg-Cumpadials-Falens. (cdm/fmr/hh)